

**Prof. univ. dr.
Ovidiu Ungureanu**

**Lect. univ. dr.
Cornelia Munteanu**

**DREPT CIVIL.
PARTEA GENERALĂ**

în reglementarea noului Cod civil

Universul Juridic
București
-2013-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2013, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
UNGUREANU, OVIDIU**

**Drept civil : partea generală în reglementarea
noului Cod civil / Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu. -
București : Universul Juridic, 2013**

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-049-5

I. Munteanu, Cornelia

347(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Abrevieri

<i>adde</i>	– a se adăuga
alin.	– alineat(ul)
art.	– articol(ul)
A.U.L.B.	– Acta Universitatis „Lucian Blaga”
B. Of.	– Buletinul Oficial, Partea I
B.J.	– Buletinul Jurisprudenței pe anul.....
B.J.C.D.	– Buletinul Jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul....
C.A.	– Curtea de apel
Cass. I, II	– Curtea de Casație și Justiție a României, secția I și secția a II-a
C. civ.	– Codul civil
C. civ. fr.	– Codul civil francez
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C. fam.	– Codul familiei
C. pen.	– Codul penal
C. proc. civ.	– Codul de procedură civilă
C. proc. pen.	– Codul de procedură penală
C.D.	– Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
CJCE	– Curtea de Justiție a Comunității Europene
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
Dalloz	– Recueille Dalloz
Dreptul	– Revista Dreptul
Ed.	– Editura
ed.	– ediția
<i>et alii</i>	– și alții
<i>eod.loc.</i>	– în același loc
H.G.	– Hotărârea Guvernului României
<i>ibidem</i>	– tot acolo, în același loc
<i>idem</i>	– același autor
<i>i.e.</i>	– <i>id est</i> (adică)
<i>infra</i>	– mai jos
ÎCCJ	– Înalta Curte de Casație și Justiție
Jud.	– judecătoria
J.N.	– revista Justiția Nouă
L.P.	– revista Legalitatea Populară
LPA	– Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 289/2009 privind Codul civil
loc. cit.	– locul citat
M. Of.	– Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	– nota autorului (autorilor)

n.n.	– nota noastră (a autorului/autorilor)
OG	– Ordonanța Guvernului
OUG	– Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	– opera citată
p.	– pagina
par.	– paragraf(ul)
<i>passim</i>	– în diverse locuri
P.R.	– Pandectele Române
R.D.C.	– Revista de Drept Comercial
R.R.D.	– Revista Română de Drept
R.D.T. civ.	– Revue trimestrielle de droit civil
S.C.J.	– Revista Studii și Cercetări Juridice
s.n.	– sublinierea noastră
S.U.B.B.	– Studia Universitatis „Babeș-Bolyai” – Iurisprudentia
S.D.R.	– Revista Studii de Drept Românesc
<i>supra</i>	– mai sus
ș.a.	– și alții
Trib. jud.	– Tribunalul județean
Trib. Supr.	– Tribunalul Suprem
TUE	– Tratatul privind Uniunea Europeană
vol.	– volumul
vs.	– <i>versus</i>

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND DREPTUL CIVIL

Bibliografie – D. Alexandresco, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparație cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine, tomul I, Editura Tipografiei ziarului „Curierul judiciar”, București, 1916, p. 7-141; M.B. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, Ed. „Cartea românească” S.A., București, 1921, p. 5-35; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil, vol. I, Ed. „Națională” S. Ciornei, București, 1929, p. 1-10; Tratat de drept civil, coord. Tr. Ionașcu, Ed. Academiei, București, 1967, p. 17-155; Gh. Beleiu, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, ed. a XI-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 31-78; E. Lupan, I. Sabău-Pop, Tratat de drept civil român, vol. I, Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 1-89; M. Mureșan, Drept civil. Partea generală, Ed. Cordial S.R.L., Cluj-Napoca, 1992, p.35-96; G. Boroș, C.A. Anghelescu, Drept civil. Partea generală. Persoanele (conform noului Cod civil), Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 1-51; E. Chelaru, Drept civil. Partea generală, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 3-37; I. Reghini, Ș. Diaconescu, Introducere în dreptul civil, vol. I, Ed. Sfera juridică, Cluj-Napoca, 2004, p. 7-89; I. Dogaru, S. Cercel, Drept civil. Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 3-79; C.T. Ungureanu, Drept civil. Partea generală. Persoanele (în reglementarea noului Cod civil), Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 1-45; E. J. Prediger, Introducere în studiul dreptului civil (în reglementarea noului Cod civil), Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 1-35; T. Prescure, R. Matefi, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 1-101; A. Colin, H. Capitant, Cours élémentaire de droit civil français, vol. I, Librairie Dalloz, Paris, 1934, p. 1-13; J. Carbonnier, Droit civil. Introduction, 25 édition refondue, PUF, Paris, 1997, p. 21-133; B. Starck, H. Roland, L. Boyer, Introduction au droit, quatrième édition, Litec, Paris, 1996, p. 19-119; Ch. Larroumet, Introduction à l'étude du droit privé, tome I, 4-e édition, Economica, Paris, 2004, p. 5-193.

Preliminarii. Despre Drept și Dreptate

Diversitatea drepturilor de pe mapamond (dreptul german, francez, anglo-american, român, japonez, chinez etc.) este un element de civilizație la fel ca cea a limbilor, etniilor, culturilor. *Cujus regio, ejus jus* (cui îi aparține ținutul, a aceluia este dreptul). Această diversitate este produsul unei evoluții istorice (dreptul roman, babilonian etc.): conceptele dreptului, mecanismele și regulile sale nu sunt apărute de ieri din voința arbitrară a unui legiuitor. Dreptul nu se naște gata făcut, el se naște *din nevoie*, spunea M.B. Cantacuzino și „se face cu încetul și neconștient”.

De-a lungul timpului juriștii au dat răspunsuri diferite întrebării ce este dreptul. Dreptul, spuneau romanii, este „arta binelui și a justului” sau „arta de a da fiecăruia ce este al său”. Astăzi, mai mult decât o *artă*, dreptul este considerat o știință: se vorbește despre „științele juridice”. Totuși, dreptul nu este o știință exactă: aceleași cauze nu produc întotdeauna aceleași efecte. Există juriști care definesc dreptul pur și simplu ca „ceea ce

spune legea”: dreptul s-ar reduce astfel la regulile puse și impuse de autoritate publică. De altă parte, în temeiul legii se încheie contractul definit ca „legea părților”, încă o formă de drept. Judecătorii la rândul lor, așa cum vom vedea, *rostesc dreptul* în hotărârile lor. Profesorii facultăților de drept „fac” de asemenea dreptul în sensul că el le este obiect de studiu, de reflecție, de critică și de a arăta calea de urmat pentru realizarea sa practică. De fapt - cum spunea G. Renard – facultățile de Drept sunt sacerdoțiul intelectual și moral menit să întrețină și să propage credința în Justiție. În acest fel abordările dreptului sunt multiple iar definițiile sale de asemenea.

Dar ideea de drept ? Dreptul gândit ca atare ? Desigur că dreptul considerat în esența lui nu este ușor de surprins. Sub acest aspect dreptul este o abstracțiune. Definiția acestei entități abstracte nu este un fapt brut de observație, ci fructul unei reflecții milenare care, emanând de la juriști, filozofi, sociologi ..., se transmite, se șlefuieste, se decantează, se deplasează și se redefinieste din timp în timp; „o comoară rafinată dar niciodată desăvârșită”.

Cuvântul *drept* este susceptibil de diverse accepțiuni. Se înțelege prin el atât o categorie de fenomene sociale, cât și o știință și, dincolo de fenomene și deasupra științei, un absolut, temă de filozofie pentru care – cum s-a observat - atât de ușor se moare în revoluții și războaie.

„Dreptul trebuie să fie ... întocmai cât este”; el poate fi, bunăoară, „forma cea mai organizată a controlului social”, „un model de conduită construit de puterea statală”; „o procedură pentru a menține pacea între oameni”; „un sistem de comunicare și de schimb”; „antidotul păcatului”, spuneau marii noștri juriști.

Dacă acest concept îmbracă mai multe sensuri, un lucru se poate afirma cu certitudine: dreptul este făcut pentru noi, oamenii. În crearea, comunicarea și realizarea sa dreptul apare ca un fenomen al vieții sociale. În context social dreptul întreține raporturi de analogie, de concurență sau de interpenetrare cu alte fenomene sociale. Astfel, el poate facilita comunicarea între indivizi sau grupuri, concură la regularizarea vieții sociale, este fenomen de cultură și se face vizibil prin fenomenele juridice.

Există o unitate esențială între ordinea juridică și stat: dreptul este de esență statală, statul este de esență juridică; statul nu poate încălca dreptul, pentru că dreptul este identic cu voința sa. La ora actuală transcendența dreptului ni se arată într-o uniune cu statul: noțiunea de *stat de drept*. Mai mult decât prin faptul că statul posedă un drept, legi, instanțe, o ordine care exclude justiția privată, această noțiune cere ca statul să se simtă legat de drept, ca el să respecte legile pe care însuși le-a făcut, să respecte deciziile propriilor instanțe; trebuie ca cetățenii să fie garantați împotriva unui arbitrar al legilor sau instanțelor, să se asigure în primul rând libertatea de credință, de conștiință și libertatea de exprimare. În acest scop este organizată o dublă garanție: asupra legilor un control de constituționalitate, împotriva hotărârilor, căile de atac judecătorești. În acest context să amintim că vechii înțelepți spuneau că trebuie să ținem la legi așa cum ținem la zidurile cetății noastre. Tragediile grecești ale lui Eschile, Sofocle și Euripide au surprins cu o forță de expresie unică conflictele esențiale ale omului și tragicul condiției sale: puterea teribilă și stranie a destinului care face incert viitorul său, dar și imensa putere a omului care poate să-l conducă la bine dar și la rău. Dar dincolo de acestea ele au pus în lumină atașamentul cetățenilor față de lege; aceasta era, după ei, ceea ce-i deosebea de barbarii care sunt supuși arbitrarului.

Nu putem să nu remarcăm faptul că dreptul face parte din cultura generală. Din toate timpurile el a furnizat subiecte scriitorilor și artiștilor. Bineînțeles că ceea ce intră astfel în cultura națională nu este dreptul în stare pură, ci un drept remodelat de imaginație, de

fantezie. Însă nu toate disciplinele de drept au un impact egal în cultură: dreptul penal a lăsat mai multe urme decât dreptul civil (poate pentru spectaculozitatea lui dar și poate pentru faptul că este mai ușor de receptat și de înțeles de către neprofesioniști); la fel dreptul procesual care are ceva în același timp solemn și teatral care este mai fascinant pentru profani decât legea substanțială care este rece, impersonală, abstractă și uneori obscură. Dar dreptul este prezent în cultură și prin fabule, zicători și proverbe.

Nu trebuie uitat, că dreptul este prin el însuși o cultură: există o cultură juridică care joacă un rol important în formarea juristului. În sensul curent, noțiunea de *cultură juridică* se referă la un sens calitativ, chiar elitist. Ea se atașează de calitățile operelor juridice, în mod obiectiv, dar și de calitățile personale ale unui jurist (în sens subiectiv). Astfel înțeleasă, cultura juridică nu este ușor de definit. Unele analize privilegiază forma (conciziunea, claritatea stilului); se vorbește în acest caz despre o *elegantia juris*; altele fac elogiul fondului. Se vorbește astăzi tot mai mult despre o estetică a dreptului care se recunoaște prin maniera de a prezenta materia (ordine, sistematizare, diviziune etc.). Însă se poate vorbi despre o incultură juridică? Răspunsul se pare că este afirmativ; această incultură se caracterizează prin texte difuze, limbaj impropriu sau chiar deformarea instituțiilor tradiționale și inflația legislativă. Un ilustru profesor spunea că un jurist care este numai jurist, nu este jurist.

Antiteza cea mai evidentă și cea mai spontană a științei dreptului este cea care opune *dreptului faptul*; această antiteză este vizibilă în diverse ipoteze: în dreptul procesual ea și-a găsit terenul propice: avocații pledează în fapt, judecătorii aplică faptului regula de drept (*da mihi facta dabo tibi jus*); Curtea de Casație și Justiție judecă dreptul nu faptul, în timp ce jurisdicțiile de fond pot judeca în același timp dreptul și faptul. În dreptul civil, concubinajul, uniune de fapt, încearcă să imite căsătoria (uniune de drept) și invers, posesia, cel mai caracterizat *fapt* juridic, aspiră să se transforme în drept. Dar dreptul se naște din fapt (*jus ex facto oritur*). În ciuda simplității exprimării acestei maxime celebre, ea este de o mare profunzime și ne învață să sesizăm că viața dreptului nu prinde ființă decât dacă știm să privim faptele, să plasăm faptele în categoria lor juridică; și din acest motiv dreptul este o artă. În viața socială, în viața cotidiană există infinit de multe fapte dintre care unele rămân în afara dreptului, altele sunt luate în considerare în diferite moduri de către drept.

Dacă idealismul juridic a îmbrăcat multiple forme, există o linie generală care este afirmarea unei valori superioare dreptului pozitiv, în fața căreia ființa umană poate întotdeauna reclama nedreptatea acestui drept. Idealul acesta a fost căutat și în noțiunea de *dreptate*. Ea este o constantă în viața oamenilor. În adevăr, de-a lungul veacurilor a existat și există și în prezent o dezbatere și chiar o luptă pentru triumful dreptății; dar aceasta este o lucrare fără sfârșit, un butoi al Danaidelor. J.J. Rousseau, autorul „Contractului social”, spunea că numai legea este cea căreia oamenii îi datorează *dreptatea și libertatea*, că legea (această „voce celestă”, cum o numea el) este anterioară justiției și nu justiția legii.

În sensul curent prin *justiție* se înțelege ansamblul instanțelor de judecată de la care justițiabilii așteaptă să se facă dreptate. Un gânditor iluminist spunea că justiția comportă trei virtuți: constanța o susține, prudența o aplică și clemența o temperează. Shakespeare care și astăzi este adesea citat în fața instanțelor de *common law* ridică în slăvi clemența spunând: „Este frumos să ai forța unui uriaș, dar este tiranic a te servi de ea ca un uriaș”. Clemența are o dublă binefacere: ea face bine și celui care dă și celui care primește; ea este puterea puterilor și, fiind atributul lui Dumnezeu însuși, temperează justiția.

Însă sensul pe care îl analizăm noi este acela în care *dreptatea* este situată mai presus decât dreptul, așa cum absolutul este mai presus decât relativul. De altă parte, dreptatea

are relații foarte strânse cu *echitatea*. Sf. Tomas d'Aquino spunea că echitatea este o parte a dreptății în sensul ei cel mai general. Echitatea a mai fost denumită „dreptatea cazului singular”. Pentru că valorile sunt percepute de oameni în mod diferit, s-a spus că dreptatea este alta pentru fiecare, în timp ce legea este una pentru toți.

Ulpian dă dreptății o definiție la prima vedere banală (care însă a devenit celebră) și de aceea merită câteva scurte comentarii: „Dreptatea constă în voința constantă și permanentă de a atribui fiecăruia dreptul său” (*jus suum cuique tribuendi* – D.1, 1, 10). Cel care rostește dreptul sau care face dreptate are ca primă misiune de a atribui (*tribuere*) ceea ce i se cuvine fiecăruia, ceea ce el poate pretinde în mod legitim (*cuique suum*). Această concepție este împrumutată de la Aristotel.

Dreptatea poate fi concepută ca un *drept ideal* care, poate, ține mai mult de morală decât de drept. În gândirea clasică dreptatea are legături foarte strânse cu dreptul natural: în ambele concepte se regăsește această aspirație de a se elibera de tehnicitatea dreptului. Totuși, cele două concepte nu se suprapun: în timp ce dreptul natural își are sediul în instituții sau reguli, dreptatea provine din conștiință și din comportamentul omului. Dreptatea este un sentiment care determină comportamentul omului drept; apoi, în timp ce dreptul natural are în centru persoana ca ființă unică, dreptatea presupune cel puțin două persoane deoarece în această noțiune accentul este pus pe egalitate: egalitatea între obiectele schimbate în așa numita *justiție comutativă* și între obiectele repartizate în ceea ce se numește îndeobște *justiție distributivă*. În dreptul privat terenul justiției comutative este materia contractelor bilaterale iar pentru justiția distributivă exemplul clasic este partajul (împărțeala); se pare că prin partaj sensul dreptății (și *a contrario* al nedreptății) a pătruns în filozofia dreptului, mai exact prin partajul între moștenitori. În afara acestor feluri de justiție intervine așa-numita *justiție corectivă* prin care se corectează inegalitățile de fapt: ea este cea care va restabili egalitatea prin compensații.

Însă dreptatea poate fi înfățișată pe mai multe planuri: *dreptatea juridică* care implică soluționarea echitabilă a unui litigiu, *dreptatea socială* care apare când se are în vedere egalitatea socială a persoanelor și *dreptatea morală* care are în vedere fericirea personală; dreptatea juridică nu se confundă cu dreptatea socială sau cu dreptatea morală. O dreptate absolută se pare că nu poate exista pentru că ea ar trebui să fie universală, în sensul că trebuie să acopere toate planurile enumerate mai sus, și generală, adică resimțită de toate persoanele. Astfel am putea fi de acord cu definiția dată de un filozof: o societate dreaptă este cea care își propune să ofere cea mai mare fericire posibilă celui mai mare număr de oameni.

Se pare că dreptatea este mult mai ușor sesizabilă prin contrariul său, *nedreptatea*. În adevăr, nu este nimic mai spontan decât sentimentul de nedreptate, nedreptatea suportată de individ dar și nedreptatea făcută altora. Sentimentul dreptului violat va rezista întotdeauna în toate locurile și în toate timpurile. El exprimă forța neclintită a convingerii că dreptul trebuie să rămână drept și dă convingerea unui om care luptă pentru el că este vorba nu numai de persoana sa, ci de drept în întregul său. Există în noi o nevoie imperioasă de dreptate. La urma urmei legile, hotărârile judecătorești și contractele ar rămâne un corp inert dacă ele nu ar fi însuflețite de ideea de dreptate, de justiție, și nu se vor putea impune supunerii noastre: poți fii obligat să le suportă dar nu ești ținut să li te supui. Ideea de drept o dată scoasă din cauză, nu mai rămâne decât *forța*. Kant spunea: „Dacă dreptatea dispare, viața oamenilor pe pământ nu mai are nici o valoare”.

Totuși, nimeni nu poate să-și facă singur dreptate. Dacă dreptul subiectiv este contestat, existența lui trebuie să fie declarată de judecător. Așadar, de la dreptate la hotărârea judecătorească, drumul trece printr-o acțiune în justiție și un proces. Dacă procesul poate fi evitat printr-o tranzacție sau o conciliere a părților, cu atât mai bine. Un proverb vechi spune că o înțelegere proastă este preferabilă unui proces bun. Procesul nu este un joc; el este un ansamblu complex de acte și de obligații legale, dar un ansamblu în mișcare care, odată ce s-a pornit, se va derula printr-un dinamism propriu; totul este ca el să dea naștere unei hotărâri legale și temeinice iar procesul să nu fie interminabil.

Vom încheia reamintind că dreptatea, pacea, măsura, rațiunea, sacrul, onoarea, libertatea, egalitatea, fraternitatea, respectul omului reprezintă civilizația noastră, temelia dreptului și a societății noastre. Acestea nu aparțin cuiva anume și nici unei științe sau specialități anume, ci ne aparțin tuturor, întregii societăți și de aceea trebuie să le păzim cu sfințenie.

§1. TERMINOLOGIE ȘI DEFINIRE

Orice știință trebuie, în primul rând, să-și fixeze terminologia. S-a spus, în mod oarecum exagerat, că „orice știință nu-i decât o limbă bine alcătuită”; ideile trebuie traduse prin cuvinte.

Etimologic, expresia „drept civil” își are sorgintea în *ius civile* din dreptul roman, *civitas* însemnând comună, localitate, cetate. Pentru romani *ius civile* era dreptul care aparținea exclusiv membrilor unei cetăți, spre deosebire de *ius gentium* care însemna dreptul pe care îl puteau invoca străinii (peregrinii), dar nu ca membri ai unei anumite cetăți.

Expresia „drept civil” poate fi înțeleasă în trei sensuri, și anume:

Mai întâi ea desemnează o *ramură de drept (civil)* a sistemului de drept românesc, adică totalitatea ori ansamblul normelor juridice din acest domeniu în vigoare; *dreptul obiectiv* este un ansamblu de reguli de conduită care, într-o societate dată, guvernează raporturile dintre oameni. Cu valoare de echivalență doctrina a numit acest înțeles *drept obiectiv* sau *drept pozitiv*. Vom putea spune deci: drept civil român, drept civil francez, drept civil german etc.

Într-un al doilea sens, expresia „drept civil” evocă *acea posibilitate sau prerogativă* recunoscută de legea civilă titularului dreptului civil pentru a-și satisface un interes ocrotit de lege, la nevoie apelând la forța coercitivă a statului pentru protecția dreptului său.

În acest sens, cuvântul *drept* înseamnă, după cum spunea Savigny, „o putere a individului” (denumit *drept subiectiv*), în opoziție cu dreptul obiectiv care este unul și același pentru toți indivizii supuși aceleiași comunități politice. Această putere de comandament din partea unora presupune ascultare din partea altora.

Exemplu: dreptul de proprietate subînțelege obligația pe care o au celelalte persoane de a respecta posesia și folosința exclusivă pe care o are proprietarul asupra bunului; sau, într-un alt exemplu, dreptul de creanță nu se poate concepe altfel decât prin obligația impusă debitorului de a îndeplini o anumită prestație în folosul creditorului etc. Titularul unor astfel de drepturi este numit în mod tradițional *subiect de drept*; de unde expresia *drepturi subiective*.

În sfârșit, într-o a treia accepțiune, prin *drept civil* se desemnează o ramură a științei juridice, știința ce are ca obiect dreptul civil; disciplina de învățământ.

Expresia „drept” (în franceză *droit*, în engleză *right*, în germană *Recht*, în spaniolă *derecho*, în italiană *dritto*) își află izvorul în latinescul *directum* (direct, fără ocol). Pentru substantivul „drept” latinii foloseau *ius* adică lege, drept, dreptate.

Definiția dreptului civil. Pe parcursul existenței sale dreptului civil i s-au dat mai multe definiții. Astfel, Gaius definește *ius civile* ca *ius proprium civium romanorum*. Pentru D. Alexandresco „dreptul civil sau privat este acela care reglementează raporturile particularilor între ei și care este propriu unei națiuni” (a se vedea Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparație cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine, tom I, Ed. „Curierul Judiciar”, București, p. 34).

M. Cantacuzino spune că obiectul dreptului civil sau privat îl formează acele raporturi prin care membrii unei societăți vin în contact unii cu alții cu privire la interesele lor particulare (op. cit., p. 17).

În literatura franceză, A. Colin și H. Capitant definesc: dreptul civil reglementează raporturile familiale și raporturile patrimoniale care se formează între indivizi priviți în general, adică în calitatea lor de membri ai cetății; de unde vine și epitetul de „civil” (op. cit., p. 9).

În literatura noastră, dreptul civil român a fost definit ca acea ramură care reglementează raporturi patrimoniale și nepatrimoniale stabilite între persoane fizice și persoane juridice aflate pe poziții de egalitate juridică (a se vedea Gh. Beleiu, op. cit., p. 25). S-au dat și alte definiții, unele asemănătoare (S. Brădeanu și I. Rucăreanu, P.M. Cosmovici, E. Lupan, T. Pop, E. Poenaru, Șt. Răuschi, I. Dogaru, S. Cercel, G. Boroș, E. Chelaru etc.).

Este adevărat că unii autori adaugă la definiția reprodusă și condiția juridică a subiectelor de drept (E. Lupan, *Drept civil. Partea generală*, Univ. „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept Cluj-Napoca, 1996, p. 13; T. Pop, *Drept civil român. Teoria generală*, Ed. Lumina Lex, București, 1993, p. 7). În acest sens dreptul civil, s-a precizat, este „acea ramură de drept privat care înmănușează normele juridice ce reglementează relațiile sociale patrimoniale și nepatrimoniale în care părțile se găsesc pe poziție de egalitate juridică „precum și statutul legal al persoanelor (E. Lupan, I. Sabău-Pop, op. cit., p. 26), sau, într-o definiție inedită: „Dreptul civil este alcătuit din ansamblul normelor juridice prin care se reglementează, de drept comun, stabilirea, modificarea și stingerea raporturilor juridice cu caracter privat „precum și conținutul acestora” (I. Reghini, *Persoana fizică*, în I. Reghini, Ș. Diaconescu, op. cit., p. 15).

În ce ne privește considerăm că definiția dreptului civil trebuie să includă nu numai poziția de egalitate a subiectelor de drept, ci și libertatea lor juridică (autonomia privată), această din urmă trăsătură fiind caracteristică dreptului privat; este vorba de acea libertate care este limitată de ordinea de drept (nu în zadar s-a spus: „Libertate, al tău suflet este legea”). Criteriul egalității (sau insubordonării) nu ni se pare suficient. De altă parte, este evident că egalitatea nu se identifică cu libertatea. Mai mult, credem că în definirea dreptului civil accentul trebuie să cadă pe autonomia subiecților de a-și modela raporturile juridice după propria voință; ei au în dreptul civil această libertate prin excelență. Ideea de libertate în dreptul civil se exprimă prin aceea că persoanele (fizice sau juridice) apar ca titulari de drepturi și obligații de pe poziții de protecție personală. Libertatea în